

การปลูกฝังหลักศีลธรรม ๕ ดี แก่ผู้อุปสมบทหมู่

The Five Good Deeds Cultivation for Group Ordination

พระมหาสุเมธ สุเมโธ (นภดล จินดา)
PhramahaSumeth Sumedho (Nopphadonchinda)^๑

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพนธ์เรื่อง “การปลูกฝังหลักศีลธรรม ๕ ดี แก่ผู้อุปสมบทหมู่ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ปากเกร็ด นนทบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักศีลธรรม ๕ ดี ของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญา นันทภิกขุ) และเพื่อประเมินผลการปลูกฝังหลักศีลธรรม ๕ ดี แก่ผู้อุปสมบทหมู่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยภาคสนาม และการวิจัยเอกสาร โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้อุปสมบทหมู่ รุ่นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙ จำนวน ๔๔ รูป เครื่องมือในการวิจัย คือ แนวคำถามที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓ ข้อ และรูปแบบการปลูกฝังหลักศีลธรรม ๕ ดี แก่ผู้อุปสมบทหมู่

หลักศีลธรรม ๕ ดี ประกอบด้วย คิดดี พูดดี ทำดี คบคนดี ไปสู่สถานที่ดี เป็นการพัฒนาตนให้เป็นบัณฑิตภายในด้วยคุณธรรมความดีเป็นหลัก จึงเป็นผู้คิดดี พูดดี และทำดีเป็นปกติ หากใครได้คบหาก็ก่เท่ากับไปถ่ายทอดเอาคุณธรรมความดีใส่ไปด้วย จึงเป็นผู้ยุติในที่ทุกสถาน ส่วนการประเมินผลการปลูกฝังหลักศีลธรรม ๕ ดี แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ ๑) เมื่อ “ดี ๕ ดี” แบ่งบานลงสู่ใจ ผู้อุปสมบทหมู่พบกับความประทับใจเริ่มตั้งแต่วันแรกๆ ของการบวช ๒) สวรรค์ในวัดชลประทานฯ สิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในเรื่องพื้นที่และการฟังธรรม และ ๓) การลาสิกขาเพื่อเป็นฆราวาสที่ดีและนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตรต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักศีลธรรม ๕ ดี

คำสำคัญ: การปลูกฝัง หลักศีลธรรม ๕ ดี ผู้อุปสมบทหมู่

^๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Abstract

This article is a part of dissertation titled: Cultivation of the five good deeds for group ordination of wat chonprathanrangsarit pakkret, nonthaburi. The purposes are: to study the five good deeds of Phra BrahmaManglajārn (Paññānanda Bhikkhu) and to evaluate the cultivation of the five good deeds for group ordination. The mixed methods of qualitative, field study, and documentary research were used. The key informants were a group ordination who ordained in November 2016. They were 44 persons. The research instruments are: the 3 prop questions and the developed model for cultivation the five good deeds for group ordination.

The research found that: The five good deeds are consisted of “good thought, good speech, good action, keeping good company, and going to good places”. These are the self-development, mainly filling with good virtues and morality. Therefore, “good thought, good speech, good action” are naturally behaved. These are shrined to one who contacted with them. This caused him to live happily in all places. Furthermore, the evaluation of cultivating the five good deeds classified into 3 sections: 1) when “D5D” is watered into the hearts of the group ordination, 2) the heaven in the temple: good things in terms of places and listening to Dhamma talks, and 3) being good lay followers after disrobing: make use of the knowledge to serve their lives particularly the five good deeds.

Keywords: Cultivation, Five good deeds, Group ordination

๑. บทนำ

ค่านิยมทางสังคมสำหรับการบวชนั้น เป็นการละจากชีวิตฆราวาส เมื่อผู้ชายอายุครบ ๒๐ ปี เป็นสิ่งสำคัญของชีวิตที่ต้องทดแทนคุณบิดามารดาหรือผู้มีพระคุณเพื่อได้อาศัยชายผ้าเหลืองขึ้นสู่สวรรค์ ด้วยการศึกษาพระธรรมคำสอน ฝึกฝนขัดเกลาตนเอง อีกทั้งยังมีขนบธรรมเนียมประเพณี มีคติความว่า “บวชก่อนเปียด” อีกด้วย อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนา ยังคงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญ เช่น การบรรพชาเป็นสามเณรจากการบวชเรียนเป็นการบวชภาคฤดูร้อนหรือบวชหน้าไฟ ส่วนระยะเวลาที่บวชเพียง ๗-๑๕ วันมากกว่าการบวชในระยะเวลา ๓ เดือน

วัดชลประทานรังสฤษฎ์ มีชื่อเสียงส่วนหนึ่งจากการอุปสมบท โดยเฉพาะในเวลา ๑๕ วัน ๑ เดือน หรือช่วงเข้าพรรษา ๓ เดือน เมื่อบวชแล้วต้องฝึกฝนอบรมโดยพระธรรมวินัย ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ วิปัสสนากัมมัฏฐาน และกิจกรรม มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมในทุกๆ ด้าน ตอบสนองความต้องการและประสบการณ์ทางศาสนาในเชิงลึก เป็นต้น^๒

จากเดิมผู้อุปสมบทหมู่ไม่มีตารางการอบรมอย่างเป็นทางการ ได้พัฒนามีตารางอบรมแบบคร่าวๆ พระอาจารย์ผู้สอนหรือพระพี่เลี้ยงทำหน้าที่สลับกันตามแต่เหตุปัจจัย บางครั้งมีการปรับเปลี่ยนที่ทำให้การเรียนการสอนไม่เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน อีกทั้ง เมื่อผู้วิจัยเป็นผู้หนึ่งที่อุปสมบทหมู่เห็นว่าวิธีการสอน ยังขาดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้อุปสมบทหมู่เข้าใจในหลักธรรมรวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์และการพัฒนาตนให้มีมาตรฐาน สัมกับอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดและสมกับยุคสมัยปัจจุบัน จึงเห็นว่าพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันตภิกขุ) ผู้ที่เป็นเจ้าอาวาสรูปแรก และผู้จุดประกายงานพระศาสนาที่ทำให้วัดชลประทานรังสฤษฎ์เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และเทศน์สอนอยู่ตลอดเวลาด้วยหลักคตินิยม ๕ ดี อันเป็นมรดกธรรมเพื่อการพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาหลักคตินิยม ๕ ดี ของพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันตภิกขุ) ที่ได้วางไว้เป็นแนวทาง และเพื่อประเมินผลการปลูกฝังหลักคตินิยม ๕ ดี แก่ผู้อุปสมบทหมู่

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๒ ข้อ คือ

๒.๑ เพื่อศึกษาหลักคตินิยม ๕ ดี ของพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันตภิกขุ)

๒.๒ เพื่อประเมินผลการปลูกฝังหลักคตินิยม ๕ ดี แก่ผู้อุปสมบทหมู่

^๒ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันตภิกขุ), ปัญญานันตพะ ๙๖, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๔๓, ๕๖.

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย เป็นแบบผสมผสาน (Mixed Research) ของการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยภาคสนาม และการวิจัยเอกสาร โดยใช้ในการค้นคว้าเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่ม และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือผู้อุปสมบทหมู่ ณ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ. ปากเกร็ด จ. นนทบุรี รุ่นเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๕ จำนวน ๔๔ รูป แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มบรรพชา ๑๕ วัน (๒๙ รูป) และ ๓๐ วัน (๑๕ รูป) โดยลาสิกขาวันที่ ๑๖ และ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ตามลำดับ

๓.๓ เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือในการวิจัย แบ่งเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๑) แนวคำถามที่ใช้ในการวิจัย มีจำนวน ๓ ข้อ ดังนี้

(๑) หลักธรรม กระบวนการ แนวทาง และวิธีการปลูกฝัง ที่เกี่ยวข้องของกับหลัก “คิดดี พูดดี ทำดี คบคนดี ไปสู่สถานที่ดี” ในมุมมอง แนวคิด และวิธีการที่ท่านได้รับจากการปลูกฝังเป็นอย่างไร

(๒) การปลูกฝังหลักศีลธรรม ๕ ดี แก่ผู้อุปสมบทหมู่ ภริณีศึกษา วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ควรเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด ผลที่ได้รับในการปลูกฝังหลักศีลธรรมควรเป็นอย่างไร

(๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่ท่านประสงค์ชี้แนะเพื่อพัฒนาการปลูกฝังหลักศีลธรรม ๕ ดี แก่ผู้อุปสมบทหมู่ ภริณีศึกษา วัดชลประทานรังสฤษฎ์

๒) รูปแบบการปลูกฝังหลักศีลธรรม ๕ ดี แก่ผู้อุปสมบทหมู่ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พัฒนา ปรับปรุง ต่อยอดจากหลักศีลธรรม ๕ ดี และบูรณาการแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง ในที่นี้คือ หลักศีลธรรม ๕ ดี ที่ผู้อุปสมบทหมู่เรียนรู้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความรู้สึก และการกระทำของบุคคล (กลุ่มพฤติกรรมนิยม) ภายหลังจากการเรียนรู้บางสิ่งบางอย่าง แสดงออกมาเป็นพฤติกรรม มีผลจากการฝึกฝนและประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นพฤติกรรมใหม่ (กลุ่มพุทธินิยม) อีกทั้งเกิดจากการตอบสนองตามธรรมชาติ พร้อมแก้ไขปัญหา ปรับตัวกับสถานการณ์ใหม่ๆ โดยมีเพื่อนผู้ร่วมเดินทาง (กลุ่มมนุษยนิยม) ทั้งนี้ได้พัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของผู้อุปสมบทหมู่ ซึ่งมีกำหนดการบรรพชาในวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ต่อจากนั้น ตั้งแต่วันที่ ๒- ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ มีกำหนดการอบรมเน้นกิจกรรมหลัก ๘ กิจกรรม รายละเอียด ดังนี้

(๑) สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น/นั่งสมาธิ/แผ่เมตตา เพื่อเปิดโอกาสให้เข้าถึงพระรัตนตรัย ฝึกทำจิตใจให้สงบเยือกเย็น เพิ่มศักยภาพต่อการพัฒนาจิตใจ และเข้าใจความหมายในบทสวดมนต์แปล

(๒) ฟังธรรมะรับอรุณ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อุปสมบทหมู่มีโอกาสฟังธรรมะ ใคร่ครวญ พิจารณาธรรมะในช่วงยามเช้าด้วยจิตใจที่เบิกบานพร้อมกับแสงอรุณ

(๓) บิณฑบาต เปิดโอกาสให้ผู้อุปสมบทหมู่ได้ทำกิจของความเป็นสมณะ ฝึกความอดทน ลดตัวตน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ญาติโยมได้ทำบุญตักบาตร มีความศรัทธา เลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนา

(๔) ฉันทเข้า/ฉันทพล เพื่อการประมาทในการบริโภค และสร้างความพร้อมเพรียงในหมู่คณะ

(๕) พังธรรมะจากพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เพื่อระลึกถึง คำสอนของพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ผู้มีคุณูปการที่ทิ้งหลักคตินิยม ๕ ดี ไว้ให้ชนรุ่นหลัง

(๖) การทำความสะอาดเสนาสนะ (กวาด เช็ด ถู) เพื่อทำความสะอาดเสนาสนะภายนอกและเป็นการทำความสะอาดภายใน คือขัดเกลากจิตใจ

(๗) ธรรมปฏิบัติสัณถาร เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การหล่อหลอม โดยปราศจากอคติ

(๘) ถวายความรู้ภาคเช้าและภาคบ่าย เพื่อให้ศึกษาพระธรรมวินัย โดยในแต่ละหัวข้อ เน้นการถ่ายทอด และบูรณาการด้วยหลักคตินิยม ๕ ดี ตามเนื้อหา ภูมิรู้ภูมิธรรม ลงรายละเอียดเพียงพอต่อการเข้าใจ ตัวอย่างหัวข้อ ได้แก่ อริยสัจ อริยทรัพย์ พรหมวิหารธรรม องค์แห่งภิกษุใหม่ ปาติโมกข์

การทดสอบเครื่องมือ ภายหลังการออกแบบและสร้างรูปแบบการปลูกฝังหลักคตินิยม ๕ ดี ผู้วิจัยนำตรวจคุณภาพ กระบวนการ กิจกรรม ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา ด้านการฝึกอบรม และด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านละ ๓ ท่าน รวม ๙ ท่าน ต่อจากนั้นนำข้อคิดเห็นมาปรับปรุง ประชุมระดมความคิดเห็นทีมผู้วิจัย เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากที่กล่าวมาข้างต้น การปลูกฝังหลักคตินิยม ๕ ดี เป็นธรรมะที่พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ฝากไว้เป็นมรดกธรรม ซึ่งผู้วิจัยนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบให้เหมาะสมกับผู้อุปสมบทหมู่ ประกอบด้วย ๘ กิจกรรม มีวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการ ดังนั้น เรียกรูปแบบนี้ว่า “ดี ๕ ดี”

ตารางที่ ๑ “ดี ๕ ดี”

ดี ๕ ดี		
ดี (แรก)	หมายถึง	ธรรมะ
๕	หมายถึง	คิด พูด ทำ คบคน ไปสู่สถานที่
ดี (หลัง)	หมายถึง	ความดีที่เกิดจากสิ่งดี

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ ๑) ข้อมูลเอกสาร ขึ้นต้นจาก คัมภีร์ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก และเอกสารชั้นทุติยภูมิจากอรรถกถา ตำรา หนังสือ และ

เอกสารอื่นๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักคตินิยม ๕ ดี ของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เพื่อนำมาใช้ในการปลูกฝังหลักคตินิยม ๕ ดีแก่ผู้อุปสมบทหมู่ ต่อจากนั้น ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการใช้หลักวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ๒) ข้อมูลการสนทนากลุ่ม และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง เก็บข้อมูลทั้งสิ้น ๓ ครั้ง คือ ครั้งที่ ๑ วันที่ ๑๒-๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ จำนวน ๔๔ รูป ครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ จำนวน ๒๙ รูป ครั้งที่ ๓ วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ จำนวน ๑๕ รูป และ ๓) ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การคัดเลือกอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ จำนวน ๗ รูป

๓.๕ การวิเคราะห์และการประมวลผลข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาดำเนินการจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบ รวบรวมข้อมูลเพื่อความครบถ้วน ความแม่นยำในเนื้อหา และความน่าเชื่อถือ เมื่อข้อมูลมีตัวตรวจสอบโดยใช้วิธีสามเส้า โดยการทบทวนข้อมูลที่สอบถามกับผู้ให้ข้อมูลและการทบทวนโดยการถามซ้ำ โดยใช้คำถามที่แตกต่างหรือคำถามเดียวกันแต่ต่างเวลา ถ้าข้อมูลใดมีความคลุมเครือ หรือยังมีประเด็นที่สงสัยอยู่ ผู้วิจัยลงไปถามกับผู้ให้ข้อมูลหลักอีกครั้ง หลังจากนั้นนำผลการศึกษามาแนะนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของการเขียนการวิจัยเชิงพรรณนา พร้อมทั้งสรุปผลการวิจัย และนำเสนอข้อเสนอแนะ

๔. ผลการวิจัย

ผลการวิจัย แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ

๔.๑ หลักคตินิยม ๕ ดี ของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) มีรายละเอียด ดังนี้

๑) **คิดดี** เป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำ เพราะการกระทำ อะไรด้วยความหุนหันพลันแล่นนั้น มักจะเสียหาย เมื่อควบคุมจนเคยชินเป็นปกติจักเป็นศีล เป็นสัมมาทิฐิ^๓ โดย “คิดดี” มีแนวคิดมาจากเรื่องมโนสุจริต หมายถึง การประพฤติดีทางใจ คือ ๑) อนภิชชา จิตใจไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่น ๒) อพยาบาท จิตใจไม่มุ่งร้ายหวังความเบียดเบียนสร้างความทุกข์แก่ผู้อื่น ๓) สัมมาทิฐิ จิตใจประกอบด้วยความเห็นชอบ ไม่หลงผิด คิดถูกต้องต่อความเป็นจริงต่อข้อเท็จจริง^๔

๒) **พูดดี** เป็นการพูดด้วยเมตตาจิต มีความสุภาพ เป็นความจริง หลักการนี้มาจากมงคลสูตรว่าด้วย การกล่าววาจาดี (สุภาชิตา จ ยาวาจา เอตัมมังฯ) การกล่าววาจาดีเป็น

^๓ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), คำสอนหลวงปู่ มรดกธรรม ๕ ดี: สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓๕.

มงคลอันอุดมรวมกับแนวคิดเรื่องวจีสัจริต (ความงามทางวาจา) คติธรรมเรื่อง พุดดี เน้นเรื่อง การระมัดระวังการใช้คำพูด คือ ให้พูดแต่คำดีมีประโยชน์ เว้นใช้คำพูดในทางที่ผิดส่งผลเสียให้แก่ ตนเองและผู้อื่น ตามสำนวนที่ว่า “คนใดพูดคำไม่ดีบ่อยๆ เรียกว่าเป็นคนปากเหม็น คนใดพูดดี บ่อยๆ ก็เรียกว่าเป็นคนปากหอม” หรือ “พูดมากก็อาจพลาดมาก แต่ถ้าพูดน้อยๆ ก็อาจผิดพลาด น้อย ผู้ใดสำรวมปากไว้ ภัยอันจะเกิดจากปากก็มีน้อยเป็นธรรมดา”^๕ อย่างไรก็ตาม การสำรวม วาจาหรือพูดแต่คำดีมีประโยชน์นั้น ไม่ใช่เรื่องท่าง่าย พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) แนะนำให้ใช้สติคอยควบคุมวาจาให้ดีในทุกขณะ

๓) **ทำดี** เป็นการกระทำที่ถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการ^๖ คือ ๑) เป็น ประโยชน์แก่ตน สมกับที่ กล่าวว่า “ทำดีด้วยตน ชักชวนคนอื่นให้ทำดี สนับสนุนคนดี ให้ทำดียิ่งๆ ขึ้นไป” ๒) เป็นประโยชน์แก่ท่าน หมายถึงเมื่อเป็นประโยชน์แก่ตนแล้ว ย่อมทำให้เกิดประโยชน์ แก่ผู้อื่นด้วย และ ๓) วิญญูชนรับรองว่าเป็นความดี วิญญูชน ในที่นี้คือ นักปราชญ์ ผู้มีปัญญา ผู้รอบรู้ เป็นผู้ฉลาดในการคิดอย่างไตร่ตรองรอบคอบ แยกแยะผิดถูก ชั่วดีได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้แล้ว คติธรรมเรื่องการทำดี มาจากหลักคำสอนว่าด้วยเรื่องกายสุจริต หากเทียบกับ หลักธรรมในอริยมรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาทิมนันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ

๔) **คบคนดี** เป็นข้อแรกในมงคลสูตรในภาษาบาลีว่า “อเสวนา จ พาลาน” คำ ว่า “พาล” เป็นการกระทำของผู้ที่คิด กระทำ และพูดเรื่องชั่ว ด้วยนิสัย ๕ ประการ คือ ๑) ชอบ แนะนำสิ่งที่ไม่ควรแนะนำ ๒) ชอบทำในเรื่องที่ไม่ใช่หน้าที่ ๓) ชอบนำไปในทางเสียหาย ๔) ชอบ โกรธ ไม่พอใจเมื่อได้รับการแนะนำ ๕) ไม่รู้จักและไม่ชอบระเบียบวินัย^๗ นอกจากนี้คนพาล มี ๒ ประเภท คือ ๑) พาลภายนอก หมายถึง ผู้ที่อยู่รอบข้างที่มีลักษณะเป็นคนพาล และ ๒) พาล ภายใน หมายถึง ความเป็นผู้มีกิเลสในใจทั้ง ความโลภ ความโกรธ ความหลง เกิดขึ้นในขณะใด ขณะนั้นก็เป็นคนพาล^๘ ดังนั้น การไม่คบคนพาล จึงหมายถึง ต้องไม่คบกับทั้งคนพาลที่เป็นคนอื่น และกับคนพาลส่วนเลวภายในใจด้วย ส่วนการคบคนดี หมายถึง การคบบัณฑิตที่เป็นผู้ดำเนิน ชีวิตไปในทางกุศลและดำเนินชีวิตด้วยปัญญา

๕) **ไปสู่สถานที่ดี** ในที่นี้สถานที่ดี หมายถึง สถานที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตน มีโอกาสเจริญก้าวหน้า มีสิ่งแวดล้อมที่ดีและอาหารการกินอุดมสมบูรณ์ รอบตัวมีแต่คนดี มี

^๕ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), คำสอนหลวงพ่อ มรดกธรรม ๕ ดี: สู ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, หน้า ๓๖-๓๘.

^๖ ธรรมสภา, พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗.

^๗ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๖๖๙.

^๘ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, มงคลยอดชีวิต เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ศุรุ สภา, ๒๕๓๗), หน้า ๒๙.

ความสามารถ ภาษาบาลีว่า “ปฏิรูปเทสวาสะ” ซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ที่กล่าวว่า “สิ่งแวดล้อมรอบตัวเป็นครูของเรา จงพยายามมองแล้วคิดให้ได้ความรู้ ความฉลาดขึ้นเถิด ทั้งนอกบ้าน ในบ้านก็มีครูคอยเตือนเรา”^๙

กล่าวโดยสรุป หลักคตินิยม ๕ ดี ประกอบด้วย คิดดี พูดดี ทำดี คบคนดี ไปสู่สถานที่ดี เป็นการเริ่มต้นพัฒนาตน ให้เป็นบัณฑิตภายในมีคุณธรรมความดีอยู่ในตัว จึงเป็นผู้คิดดี พูดดี และทำดีเป็นปกติ หากใครได้คบหาเท่ากับไปถ่ายทอดเอาคุณธรรมความดีใส่ไปด้วย จึงเป็นผู้ยู่ดีในทุกสถาน

๔.๒ การประเมินผลการปลูกฝังหลักคตินิยม ๕ ดี แก่ผู้อุปสมบทหมู่

การประเมินผล แบ่งเป็น ๓ ตอน ตามการเก็บข้อมูลจำนวน ๓ ครั้ง มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ ๑ เมื่อ “ดี ๕ ดี” เบ่งบานลงสู่ใจ

ความประทับใจเกิดขึ้นเริ่มตั้งแต่วันแรกๆ เช่น ๑) ความเอาใจใส่ของพระพี่เลี้ยง ตั้งแต่เรื่องฉัน นอน สรงน้ำ ที่พัก^{๑๐} ๒) หลักธรรมคำสอน “เป็นเหตุเป็นผล สมเหตุสมผล คิดวิเคราะห์ได้” และ “ถูกจริต หมายถึง ด้วยเหตุและผล ไม่ใช่ยุคเห็นดาวตกแล้วขอพร”^{๑๑} ๓) ความประหยัดและความเรียบง่าย เช่นเรื่องฤกษ์วันบวชและวันลาสิกขา โดยถือว่า “วันที่สะดวกนั้นแหละคือวันที่ดีแล้ว ไม่มีการจัดเลี้ยง สิ้นเปลือง”^{๑๒}

แม้ในช่วงระยะเวลาเกือบ ๒ อาทิตย์เท่านั้น สิ่งที่ได้จากการบวชมีมากมาย ทั้งเรื่องการปรับ อารมณ์หงุดหงิด โกรธง่าย ชี้โมโห ฟุ้งซ่าน ลดลง ความอดทนเพิ่มมากขึ้น ทำให้จิตใจจากอกุศลเปลี่ยนเป็นกุศล ดังเห็นได้จากคำพูดที่ว่า “ได้รับความสงบในจิตใจ การที่เราทำทุกวันๆ มันจะทำให้เรามีสมาธิ มีสติ โดยที่เราไม่รู้ตัว ซึมซับเข้าไปในตัวเรา...คงเอาไปใช้ ถ้าเครียดเวลาทำงานจะกำหนดลมหายใจเป็นระยะๆ”^{๑๓}

ตอนที่ ๒ สวรรค์ในวัดชลประทานฯ

กุฏิสี่เหลี่ยม ลานหินโค้ง เป็นพื้นที่ที่ผู้อุปสมบทหมู่ชอบที่สุดในเขตวัด โดยให้เหตุผล เช่น เป็น “ธรรมชาติผ่อนคลาย เป็นส่วนตัว นั่งคุยกันอย่างสบายใจ” ทำนองเดียวกับ “ที่ระเบียบหน้ากุฏิ เวลานั้นก็หันหน้าออก ตรงกลางเป็นสนามหญ้า มีต้นไม้ ตรงนั้นเหมือนเป็นวิวที่ทำให้เราเหมือนโล่งๆ” ส่วนลานหินโค้ง เป็นสถานที่ที่ “ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ” และ “อึม ในที่นี้คือ “อึมใจและอึมบุญ”^{๑๔}

^๙ ธรรมสภา, *พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ*, หน้า ๒๘๔.

^{๑๐} สนทนากลุ่มที่ ๔ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๑} สนทนากลุ่มที่ ๑ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๒} สนทนากลุ่มที่ ๕ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๓} สนทนากลุ่มที่ ๔ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๔} สนทนากลุ่มที่ ๓ และกลุ่ม ๕ วันที่ ๑๓ และ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ ตามลำดับ.

นอกจากนี้แล้ว ช่วงเวลาที่รื่นรมย์ ต่างมีความเห็นว่า “ชอบ” คือช่วงเวลาพึ่งเทศน์จากพระปัญญาอันหมณี (สง่า สุภโร) เจ้าอาวาสวัด และพึ่งเทพธรรมะที่พระครูสังฆกิจพิมล (สุรศักดิ์ สุรญาโณ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ฝ่ายเผยแผ่และประชาสัมพันธ์ โดยเรื่องที่ “โดน” มากที่สุดคือ “เรื่องแฟน ๔ คน” ที่อยู่ด้วยกันและในที่สุดต้องลาจากกันเป็นลำดับไป โดยแฟนคนที่ ๑ คือร่างกาย คนที่ ๒ คือทรัพย์สิน คนที่ ๓ คือญาติพี่น้อง คนที่ ๔ คือบุญกุศลความดี ซึ่งอยู่นานที่สุด

ตอนที่ ๓ ลาลิกขาเพื่อเป็นฆราวาสที่ดี

เมื่อเหลือเวลาอีกเพียง ๔ วัน ผู้อุปสมบทหมู่ทั้ง ๑๕ รูปต่างมีความสนิทสนม พูดคุยกันอย่างเปิดใจ มีความคุ้นเคย ใส่ใจที่จะให้ข้อมูลตอบคำถามกับผู้วิจัย โดยได้สะท้อนว่า การคิดดีเป็นจุดเริ่มต้น ต่อจากนั้นเมื่อมีคิดดี พูดดีจะตามมา จึงทำให้เกิดการทำดี จึงเห็นได้ว่าคิดดี พูดดีทำดี เป็นต้นกำเนิดให้เกิดการคบคนดี และไปสู่สถานที่ดี ตามลำดับ “เหมือนการสร้างบ้าน” โดยให้คิดดี เป็น “การหาพื้นที่ เลือกดิน เพื่อสร้างฐานราก พูดดีเปรียบเสมือนเริ่มกระทำ เริ่มก่อสร้างทำดี คือบ้านนั้นเสร็จสมบูรณ์เรียบร้อย แต่ยังขาดคบคนดี ก็ไปสู่สถานที่ดี จะได้ดีต่อเมื่อมีคนดีมาอยู่ในบ้าน”^{๑๕}

ในการทำงานเดียวกัน ผู้อุปสมบทหมู่อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า หลักคตธรรม ๕ ดีเปรียบเสมือน “วัฏจักร”^{๑๖} เมื่อเริ่มต้นด้วยคิดดี ทุกอย่างก็จะดำเนินไปด้วยดี ในขณะที่อีกท่านกล่าวว่า “ชีวิตเหมือนรถที่ใช้ในการเดินทาง”^{๑๗} ตอนแรกอาจ “เจอถนนที่ขรุขระบ้าง ถนนที่ก่อสร้างให้รถสวนกัน ก็อาจจะเกิดอุบัติเหตุก็ได้ง่าย” แต่การบวชเป็นการเปิด “ประตูตัวใหญ่” ที่เมื่อศึกษาแล้ว “เกิดประโยชน์แก่เรา พอออกมา ก็จะเจอแสงสว่าง...รถจะวิ่งทางเดียว (one way) ไปสถานที่ดี...ไม่ต้องเป็นวัดก็ได้”^{๑๘}

เมื่อผู้วิจัยถามว่า เมื่อลาลิกขาจะทำอะไรกันบ้าง ส่วนใหญ่นึกถึงตนเองครอบครัว และภาระงาน ที่ต้องกลับไปจัดดำเนินการต่อ พร้อมกับสานต่อความฝันวัยเยาว์ เช่น หางานทำกลับไปหาแม่ เรียนต่อในสิ่งที่ยังไม่ได้เรียนในสมัยเด็ก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีภาระหน้าที่รออยู่ด้วยกันทั้งนั้น ส่วนใหญ่ต่างลงความเห็นว่า จะนำสิ่งที่ได้จากการอุปสมบทหมู่ใน ๓๐ วันนี้ไปใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก เช่น เข้าใจลูกคำมากขึ้น มีสติสมาธิในการทำงานมากขึ้น และผู้อุปสมบทหมู่ต่างตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า “แน่นอน”^{๑๙} จะกลับมาที่วัดอีกหลังจากลาลิกขาแล้ว

ไม่ได้หมายความว่า ผู้อุปสมบทหมู่จะเห็นทุกอย่างดีหมด เหยี่ยุ่ยยอมมี ๒ ด้าน ดังนั้นได้กล่าวถึงสิ่งที่ต้องการให้เกิดการปรับปรุง ดังต่อไปนี้

^{๑๕} สนทนากลุ่ม พระบีก (นามสมมติ), วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๖} สนทนากลุ่ม พระดิวิ (นามสมมติ), วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๗} สนทนากลุ่ม พระยุทธิ (นามสมมติ), วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๘} สนทนากลุ่ม พระอู่ (นามสมมติ), วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๙} สัมภาษณ์เชิงลึก พระกร (นามสมมติ), วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

- ๑) การใช้คำภาษาบาลีทุกครั้ง ควรแปลเป็นภาษาไทย
- ๒) ในบางวันที่มีกิจกรรมมาก ทำให้ขาดเวลาส่วนตัว ผู้อุปสมบทหมู่เสนอให้ใช้การสนทนากลุ่ม เช่นที่ทำในงานวิจัยนี้ เป็นทางออกในการแก้ปัญหา เพราะสามารถเล่าเรื่องราวได้อย่างเป็นอิสระ
- ๓) อาสนะมีพนักงานพิงจะตีมาก เนื่องจากระยะเวลาในการนั่งนาน ทำให้ปวดเมื่อยรวมทั้งบางท่านเคยเกิดอุบัติเหตุมาก่อน ทำให้ท่างั่งๆ ใต้ไม่สะดวกและอาจไม่เหมาะสมกับสรีระคนปัจจุบัน
- ๔) ปรับปรุงสถานที่บริเวณที่พัก ที่เกิดจากปัญหาของแมงและสัตว์อื่นที่วิ่งไล่กัดตอนกลางคืน

๕. อภิปรายผล

ในมุมมองหนึ่งหลักคตินธรรม ๕ ดี เป็นหลักธรรมที่พื้ๆ ง่ายๆ แม้แต่เด็กที่พอรู้ความหมายของคำว่า “คิดดี พูดดี ทำดี คบคนดี ไปสู่สถานที่ดี” ก็ปฏิบัติตามได้โดยไม่ลำบาก คำที่ใช้ทั้งสั้น กะทัดรัด ชวนให้คิด แต่อีกมุมหนึ่ง หลักคตินธรรม ๕ ดี นี้ ลึกซึ้ง เพราะหากปฏิบัติไปเรื่อยๆ จะเห็นผลการปฏิบัติที่พัฒนาเป็นไปตามลำดับ จนสามารถนำไปสู่หลักธรรมอื่นๆ ที่มีความลึกซึ้ง แยกคายยิ่งๆ ขึ้นไป หลักคตินธรรม ๕ ดีนี้ จึงเปรียบเสมือน “ใบไม้ในกำมือ” ที่พระพรหมมัจฉลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ทิ้งไว้เป็น “มรดกธรรม” กับสาธุชนรุ่นหลัง และไม่ว่าโลกจะพัฒนาไปอย่างไรก็ตาม แต่กิเลสของคน ในเรื่องความโลภ ความโกรธ ความหลง ยังมีเหมือนเดิม คงเดิม ดังนั้น การปลูกฝังหลักคตินธรรม ๕ ดี นี้เป็นการปลูก “ความคิด” ที่ถือได้ว่าเป็นการสร้างคุณสมบัติของคนดี โดยมีทั้งปัจจัยภายใน คือการใคร่ครวญธรรมที่เกิดจากเรียนรู้ปริยัติในช่วงเวลาเรียน ทั้งเช้าและบ่าย การฟังธรรมตอนเช้า การเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเวลาสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น และการทำสมาธิในทุกๆ วัน จึงส่งผลให้เกิดการปฏิเวธ สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการของการพัฒนาปัญญาที่เกิดตั้งแต่ความจำ ความคิด ความรู้ ความเข้าใจ และการมีสติที่จะปรับปรุง ปรับตัว ปรับความคิด ด้วยการมีกัลยาณมิตรที่ให้ผู้อุปสมบทหมู่เป็นศูนย์กลาง ช่วยชี้ชวนวิงวอนให้เข้าสู่รูปเข้ารอย ปรับความคิด พฤติกรรมทั้งทางกาย วาจา ใจ ให้สอดคล้องกับการดำรงอยู่ในฐานะพระภิกษุ และเมื่อกลับออกไปเป็นฆราวาสจึงไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ที่จะน่าสิ่งดีๆ ที่ได้รับไปพัฒนาต่อยอดให้ชีวิตของแต่ละท่านมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป หลักคตินธรรม ๕ ดีนี้ เป็นเครื่องกั้น เป็นสวิตช์เปิดปิด ให้กาย วาจา ใจ ไปในหนทางที่ถูกต้อง เหมาะสม ควรแก่กาล

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- ๑) การปลูกฝังหลักคตินธรรม ๕ ดี ตลอดระยะเวลาในการบวช มีความสำคัญ

อย่างยิ่งที่จะนำมาใช้ในทุกครั้งของโครงการบรรพชาอุปสมบทหมู่ ณ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และควรนำมาประยุกต์และขยายผล ในวัดอื่นๆ ต่อไป เน้นวัดที่เป็นสาขา เช่น วัดปัญญาบันชาราม

๒) เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ที่จะประกาศรับสมัครภิกษุที่อุปสมบทมานาน เช่นเกิน ๕ พรรษา หรือ ๑๐ พรรษา มาปฏิบัติธรรมร่วมกัน โดยใช้หลักคตธรรม ๕ ดีเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนกระบวนการ เพื่อจะให้เห็นความแตกต่าง ความคมชัด ความลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไป

๖.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

๑) การวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยจากผู้ที่อุปสมบทเดี่ยว เพื่อทราบความคิดเห็นที่อาจแตกต่างกัน รวมทั้งข้อดีและข้อบกพร่อง

๒) การวิจัยครั้งต่อไป ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทัศนศึกษาในแหล่งต่างๆ ที่มีการใช้หลักคตธรรมของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ในการสอน โดยเฉพาะหลักคตธรรม ๕ ดี

บรรณานุกรม

ธรรมสภา. **พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญาบันชาราม**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบันลือธรรมธรรมสภา, ๒๕๕๐.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พี.นิตติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญาบันชาราม). **คำสอนหลวงพ่อมรดกธรรม ๕ ดี: สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันลือธรรมธรรมสภา, ๒๕๕๑.

_____ . **ปัญญาบันชาราม ๙๖**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๐.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า. **มงคลยодชีวิต เล่ม ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภา, ๒๕๓๗.

สนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก

สนทนากลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

สนทนากลุ่มที่ ๓ และกลุ่มที่ ๔ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

สนทนากลุ่มที่ ๕ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

สนทนากลุ่ม พระบิ๊ก พระติว พระยู่ พระอู่ (นามสมมติ), วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙.

พระกร (นามสมมติ). **สัมภาษณ์เชิงลึก**. วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

